

1.- Generalitats

Una de les activitats addicionals realitzades a ses Sitges (les muntades sense gaire pretensions però que, a vegades, aporten coses interessants) han estat les enquestes de valoració, més o menys formals, amb els infants. Es a dir, triar aleatoriament varis dels participants i fer la pregunta tòpica: **que és el que més t'ha agradat?**

En el principi (1984) ens va sorprendre que algunes de les respostes repetides fossin, senzilles i clares: "**eso, el campo!**", "**foravila**" o "**tot**".

Diem que ens va sorprendre perquè havíem preparat muciosament els tallers, havíem previst preguntes i preparat respostes, teníem les eines, els materials i la programació a punt, ens havíem deixat portar en la relació amb els nins, havíem intentat explorar el lideratge del grup i mantenir una actitud positiva...però no comptarem en que l'entorn pogués tenir més força que no la nostra activitat.

Ho interpretarem com a lliçó reorientadora: havíem d'aprofitar totes les possibilitats per enmarcar els nostres objectius didàctics. Erem a foravila, i les sensacions que aquesta possibilitat actuava com a teixit envoltant en el qual s'ha d'aprofundir mitjançant la racionalització. En definitiva, des de ses Sitges estant, tan important potser l'estòmac dels remugants com quina banda de la cara rep l'aire.

2.- Quin temps fa?

Fa vent?. Don vé?.

Fa fred o calor?. A quina temperatura estem?

Plou o fa sol?

Per on surt el sol i per on es pon?. On són els punts cardinals?

Esta ennigulat?. Quins tipus de núvols es veuen?

Altres fenòmens meteorològics: boires, granís, gelades, rosada...

Diferències i semblances entre els dies normals i un dia a foravila?

Els fenòmens atmosfèrics, tenen més o menys importància?

Afecten, o podrien afectar, l'activitat?

3.- On som?

ASPECTES HUMANS

La figura de Mn. Salvador Galmés i Sancho (Vegi's biografia)

L'estructura social a una finca de foravila:

- La tradicional: el senyor, l'amo i la madona o el majoral, el garriguer, missatges i jornalers, els roters

- L'actual: El petit propietari pagès i el propietari de terres que té altra professió.
- La singular de ses Sitges: na Caterina, en padri Joan, els monitors. Altres persones que hi treballen...

ESTRUCTURA SOCIAL I DISTRIBUCIÓ DE TASQUES

A les possessions, fonamentalment abans de les establiments del primer terç deL segle XX, hi havia una estructura social molt clara i definida.

Si el senyor la gestionava directament manava el **majoral** i si la llogava, manava l'**amo** que si era de confiança era "**sens compte**", és a dir que feia i desfeia (en algunes possessions grans, els amos, fins i tot, menjaven a banda del missatges). El senyor posava el **garriguer** com a home de la seva confiança, per vigilar la caça, i de reüll el que feia l'amo.

Després de l'amo, sa madona i els fills de la casa, qui primer cobrava, era el **pareller major** (també n'hi podia haver de segons i de tercer) que, a més de ser el responsable de la feina de tots els altres, llescava i escaldava les **sopes** en el brou previament preparat, abans de veure-hi, fosca negra, el matins; i també els vespres, abans de donar la **palla** al bestiar.

Després del parellers, venia el **pastor** que, tenint la plena responsabilitat de les ovelles, i certa autonomia. Segons necessitats podia tenir un **mosso**, que pagava l'amo i manava el pastor.

Després venia l'**oguer**, el que guardava les egües de cria. També era l'encarregat del **forn**. Pastors i oguer se'n cuidaven de **pastar**.

I després venien, per aquest ordre, el **cabrer** i el **porqueret** que solien ser joves. El porqueret, moltes vegades un nin, també era l'encarregat de trocejar la **llenya** i de fer altres coses que li comanés la madona (guardar els infants, agafar un pollastre...)

L'ENTORN FÍSIC

Com hem arribat a ses Sitges?. Per on hem passat? Ses cases: de que són fetes?. Cap on són orientades? Per què?.

Parts de "ses cases": habitacles de persones, habitacles d'animals, magartzems...(Vegi's fitxa d'informacions)

Arbres i plantes que volten "ses cases"

Quin són els pobles que es destrien?

Les muntanyes:

- Calicant (476 m), es Telegraf (415) i els seus penyasegats. Percepció òptica.
- S'Esquerda amb el Puig des Tresor (382 m) (rondaia d'en Tià de sa Real i el llibre màgic)
- El Puig de ses Fites (370 m): tres termes municipals (Son Servera, Artà i Sant Llorenç des Cardassar) i quatre possessions (s'Alma, s'Estepar, sa Fontpella i Pocafarina)
- Es Puig de sa Font (273 m) amb una font que provehia d'aigua Son Servera
- Es Puig de ses Talaies i els hotels de sa Coma al fons i la mar (en forma de retxa blava)
- Es Puig de na Mancada (149 m)
- Més enfora les muntanyes de Manacor i allà lluny, el Puig de Sant Salvador de Felanitx.
- Els dies clars, a la banda de mestral: el Puig Major (1447 m) i el de Massanella (1364 m)

4.- Els sentits

QUÈ VEIM?

Turons i comellars

Colors: Verds, ocre, blaus... (número i matisos)

Arbres i sembrats

Cases velles i noves. Com es destrien: pel color?, per la orientació?...

QUÈ OÏM?

Podem escoltar el renou d'algún motor?. Quin?

El vent o l'aire, passat per ferxilleres o fregant amb les fulles?

Sentim picarols o altres renous emtal·lics?

Renous d'animals?:

¿Belen les ovelles o de les cabres

Brama algún ase llunyà

Bramula la vedella

Cloquegen o escainen les gallines

Eguina el cavall

Grallen les oques

Gruny el porc

Lladren, ginjolen o ronquen el cans

Meulen o ronquen els moixos

Piulegen els pollets o els gorrions

Rauquen els granots

Refilen el rossinyol o el canari.

Titen els indiots

Ronquen o parrupen els coloms

Xiscla el paó?

QUÈ OLORAM?

Podem destriar olor de flors?. Quines?

Podem destriar olor de fems. Quin?

Quines diferències/semblances hi ha entre el fems dels animals herbívors i carnissers?

QUÈ REP LA PELL?

Aire, calor...

5.- Les estacions

La vida, a foravila, es presenta molt desigual en funció de l'època de l'any. Potser s'ha d'establir un diàleg per esbrinar semblances i diferències entre allò que és, el que ha estat i el que tornarà ser.

Com a **proposta d'activitat** es plantegen una sèrie d'interrogants a compondre per a cada una de les estacions: **tardor, hivern, primavera i estiu**

- Amb els ulls mig tancats, qui és el color predominant?
- Quin temps fa avui?. Quin va fer ahir?
- Com son els sembrats?. N'hi ha?. Quines parts es destrien?
- Com es mostren els arbres: amb fulla o sense?. Quin?. Es veuen borrons de creixement?

- Com són les cries dels animals domèstics?. En tenen? Quins animals?
- Quins ocells es veuen o senten?
- Què fan els granots?. I els cucs de la seda?
- Què mengen els animals que pasturen?
- Què acostumen a fer els pagesos?
- Hi ha hortalisses?. Quines?
- Es veuen flors o fruits?. A quines plantes?

6.- Cultura popular

DITES

En l'estiu, tota cuca viu

Cada cosa a son temps, i d'estiu cigales

Una flor no fa estiu, ni dues primavera

A l'hivern bona sopa i vi calent

Falsa primavera, engana es bestiar

Primavera tardana, fa creixer es blat a sa sala

ENDEVINALLES

Què és allò que vola i mai no s'atura? (El vent)

Un llençol apedaçat, que punta d'agulla no l'ha tocat (El cel)

CANÇONS

Vaja un fred i una gelada!

Enguany serà any de neu

i també ho serà de Déu

segons mos pinta s'anyada.

*En venir es mes de gener,
madona, posareu lloques,
que en es 'bril i maig són poques
que arribin a colomer*

*Es rellotge d'un pagès
du molta de picardia:
de la una, fa migdia,
i de les dues, les tres*

SINTESE: Caterina Pons, Guillem Pont
DIBUIXOS: "L'HORITZÓ" – Guillem Nadal
"FORAVILA" (3) – Llorenç Artigues
FONTS D'INFORMACIÓ:
Reunions de treball amb equips de monitors
Converses amb Joan Pont i altres pagesos
Bibliografia referenciada
DARRERA ACTUALITZACIÓ: Juny, 1992